

Współczesne wykorzystanie rysunku planu i mapy w kreacji posadzki przestrzeni publicznej służącej rekreacji – wybrane przykłady

Application of the map outlines in design of contemporary recreational public spaces – A selection of examples

Streszczenie

Artykuł przedstawia działania wykorzystujące rysunek mapy lub planu w kreacji posadzki przestrzeni publicznej, jako element służący rekreacji. Rysunkiem może być mapa świata, regionu, plan miasta lub jego fragment. Odzworowanie może przedstawiać stan aktualny lub historyczny i mieć charakter płaski lub trójwymiarowy.

Działanie osadza przechodnia w kontekście urbanistycznym, regionalnym lub ponadregionalnym, posiada charakter informacyjny i orientacyjny. Może również prezentować utracone dziedzictwo urbanistyczne miejsca. Przedstawienia mają charakter trwałe lub tymczasowy.

Przeprowadzona analiza wybranych przykładów wykazuje, że zastosowanie mapy lub planu w przestrzeni publicznej zwiększa jej atrakcyjność. Zabieg zachęca do interakcji, odnalezienia się w przestrzeni, a także zgłębienia historii miejsca. Odczytanie planu zatrzymuje przechodnia; jest punktem wyjścia i narzędziem służącym rekreacji w przestrzeni publicznej.

Abstract

This article presents contemporary design actions that apply outlines of a map or plan in the creation of a floor of recreational public spaces. The outlines may present a map of the world, region, city or its part. The design may depict the current or historical state of the pictured space, in a two or three dimensional manner.

Such action places the potential passer-by in the urban or regional context and serves both as information and orientation. The actions can have a permanent or temporary character.

A selection of examples indicates that application of a map design in a public space is a beneficial phenomenon that enriches the public space. The action encourages the user to interact with the space, find themselves in it and become acquainted with its heritage. It stops and keeps the passer-by in the public space and is a starting point for recreation.

Słowa kluczowe: plan, mapa, kartografia, dziedzictwo urbanistyczne, przestrzeń publiczna, upamiętnianie

Keywords: plan, map, cartography, urban heritage, public space, commemoration

Wstęp

Artykuł przedstawia współczesne działania wykorzystujące rysunek mapy w kreacji posadzki przestrzeni publicznej. Śledząc współczesne realizacje, kształtujące przestrzenie miejskie, można zauważyć coraz częstsze odwoływanie się i inspiracje dziedzictwem urbanistycznym zarówno tym utraconym, jak i istniejącym. Architekci wykorzystują w swoich projektach współczesne lub archiwalne materiały kartograficzne. Należy przypuszczać, że projektanci widzą sens w pokazaniu użytkownikowi szerszego kontekstu miejsca, w którym się znajduje i że wprowadzenie tego typu obrazu podnosi atrakcyjność projektowanej przestrzeni.

Introduction

this article presents contemporary design actions that apply outlines of a map or plan in creation of a floor of recreational public spaces. Following contemporary public space projects, it is easy to notice the increasing number of designs that draw inspiration from both existing and lost urban heritage. Architects use in their designs current or archival cartographic materials. It can be assumed that designers see the advantage in showing society the broader urban context of the designed place.

74 * Mgr inż. arch. Małgorzata Burkot, studia doktoranckie WA PK, Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków [A-1] Wydział Architektury [A] Politechnika Krakowska / MSc. Arch. Małgorzata Burkot, doctoral student, Institute of History of Architecture and Monument Preservation, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology, m.a.burkot@gmail.com

Użycie mapy, jako dekoracji posadzki nie jest zjawiskiem nowym, wręcz przeciwnie. Najstarsze zachowane przedstawienie kartograficzne to pochodząca z połowy VI w. mozaika w posadzce cerkwi św. Jerzego w Madabie (obecna Jordania) nazywana Mapą z Madaby, która przedstawia, ze sporą akuracnością, wschodnią część cesarstwa bizantyjskiego¹. Również w późniejszych czasie mapy pojawiały się na posadzkach pałaców władców, stanowiły wyraz siły i zaawansowania naukowo-technicznego². W XX w. podobne zabiegi zaczęły pojawiać się w obiektach użyteczności publicznej, szczególnie tych związanych z transportem, a także centrach handlowych i międzynarodowych targach. Początek XXI w. przyniósł realizacje o wyższych walorach estetycznych, wykraczające poza budynki, w przestrzeń publiczną miasta.

Działania tego typu łączą się z problematyką rekreacji. Po pierwsze, sensu stricto, fizycznie: termin „rekreacja” wywodzi się z łaciny, od czasownika *recreo*, gdzie *re* oznacza powtórzenie czynności lub powrót do stanu pierwotnego, a *creo*, czynność tworzenia³. Mapa jest często odtworzeniem nieistniejącego stanu rzeczy albo odtworzeniem całości obrazu miasta lub świata w pomniejszonej skali. Po drugie, sensu largo, funkcjonalnie: pojęcie „rekreacja” rozumie się jako formę działania wybraną „dobrowolnie przez człowieka ze względu na osobiste zainteresowania i dla odpoczynku, rozrywki lub rozwoju własnej osobowości; podejmowaną poza obowiązkami zawodowymi, społecznymi i domowymi, w czasie wolnym od pracy⁴.” Można przypuszczać, że projektanci stosują mapę jako narzędzie i atraktor, który kreować ma przestrzeń służącą rekreacji w przestrzeni miasta.

Cztery omówione przykłady z Polski i Niemiec ukończono w drugiej dekadzie XXI w.

PRZYKŁAD 1 – labirynt w ogrodach NOSPR w Katowicach

W 2014 ukończono budowę siedziby Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach (NOSPR) projek-

The application of a map as a decoration of a floor is not a new trend, but rather quite the opposite. The oldest surviving original cartographic depiction is a floor mosaic in the church of Saint George at Madaba, Jordan. It dates to the 6th century AD and is known as the Madaba map. The map depicts the eastern part of the Byzantine Empire.¹ In the centuries to follow geographical floors were used in palaces as a representation of power and technical achievement.² In the 20th century geographical floors were used in public buildings, especially those connected with transport, as well as shopping malls and international fairs. The beginning of the 21st century brought projects in public spaces of a higher design value.

Application of said depictions are connected to the topic of recreation. Firstly, sensu stricto, in the physical sense, the term “recreation” comes from Latin *recreo*, where *re* means “again” and *creo* “to create, bring forth, beget.”³ In the described projects the map is often a recreation of a no longer existing estate of the urban realm or recreation of the whole city map in a smaller scale. Secondly, sensu largo, in the functional sense, where “recreation” is a form of activity chosen “voluntarily according to personal interests and for rest, leisure, or personal development; it is taken up aside from work or social duties in the spare time.”⁴

It is to assume designers use the geographical floors as a tool and an attractor, which creates place for recreation in public space.

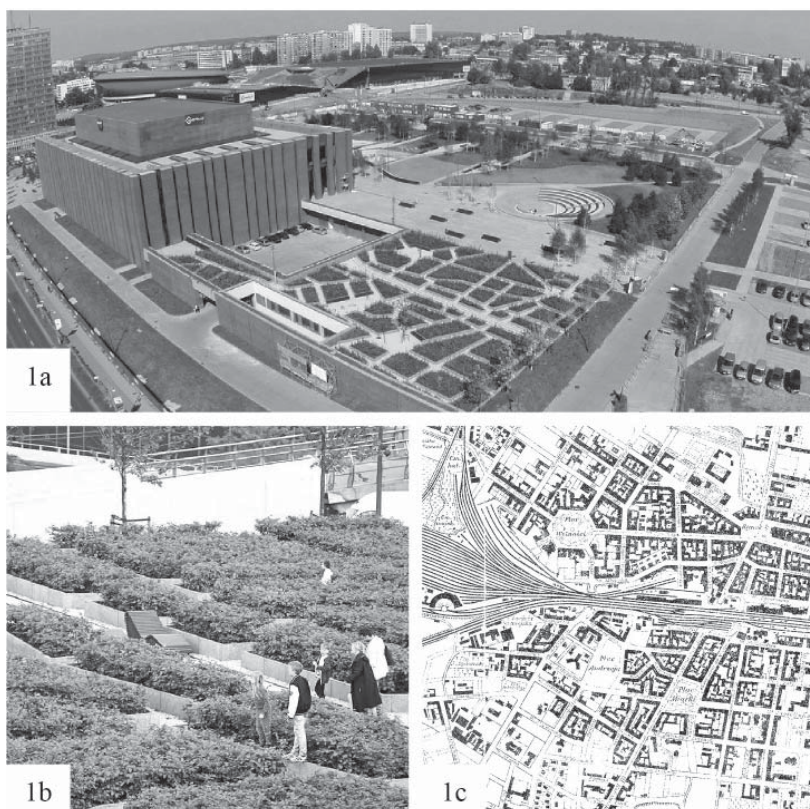
Four selected and described examples from Poland and Germany were completed in the second decade of the 21st century.

EXAMPLE 1 – labyrinth in NOSPR gardens, Katowice

In a 2014 construction of the new seat of the National Polish Radio Symphonic Orchestra NOSPR in Katowice which was designed by Konior Studio was completed. The concert hall is located in Strefa Kultury⁵

il. 1. Labirynt w Ogrodach NOSPR. Zdjęcie z lotu ptaka (il.1a) (fot. T. Kawka <http://forum.gkw24.pl/viewtopic.php?f=9&t=1907&start=400> [dostęp: 05.2015]). Widok z budynku NOSPR (il.1b) (źródło: <http://www.koniorstudio.pl/projekty/155-ogrody-nospr-katowice.html> [dostęp 05.2015]). Fragment Planu Wielkich Katowic 1926, na którym oparty jest rzut labiryntu (il.1c) (źródło: <http://katowice.fotopolska.eu/310679,foto.html> [dostęp:04.2016])

Labyrinth in NOSPR Gardens. Bird's eye view (il.1a) (author: T. Kawka <http://forum.gkw24.pl/viewtopic.php?f=9&t=1907&start=400> [access: 05.2015]). View from NOSPR building (il.1b) (source: <http://www.koniorstudio.pl/projekty/155-ogrody-nospr-katowice.html> [access: 05.2015]). An extract from plan of Katowice 1926, on which the design of the labyrinth is basing (il.1c) (source: <http://katowice.fotopolska.eu/310679,foto.html> [dostęp:04.2016])

tu Konior Studio. Lokalizacja sali koncertowej to Strefa Kultury⁵ powstała na rewitalizowanym terenie zamkniętej Kopani „Katowice”⁶.

Ze względu na dużą powierzchnię działki przeznaczonej pod budowę NOSPR (4ha), gmach zlokalizowano w jej południowym narożniku maksymalnie zbliżając go do historycznego centrum miasta. Całość terenu została zagospodarowana jako sekwencja przestrzeni publicznych⁷.

Jednym z elementów zagospodarowania jest zielony labirynt o wielkości ok. 50 × 50 m. Ściany labiryntu to przycinane graby ukształtowane w kwartały zabudowy fragmentu Planu Wielkich Katowic z 1926 w skali 1:20, który przedstawia centralną część miasta z czterema głównymi przestrzeniami publicznymi: Placem Wolności, Andrzeja, Miarki i Rynkiem. Mapa przecięta jest linią kolejową, w labiryncie odzwierciedloną torowiskiem, na którym zainstalowano mobilne ławki. Rzeka Rawa przedstawiona jest w formie fontanny.

Przy wejściu do labiryntu znajduje się model tego samego fragmentu miasta wykonany z brązu i tablica informacyjna z opisem ulic i krótką historią Katowic.

Autor projektu mówi, że labirynt jest „aluzją do współczesnej urbanistyki, której efekty możemy obserwować z uniesionego tarasu”⁸. Ten komentarz można powiązać z krytyką⁹, z którą, mimo wielu pozytywnych opinii, spotkała się Strefa Kultury, głównie ze względu na swoją monofunkcyjność, słabe powiązania z otoczeniem i brak potencjału miastotwórczego¹⁰.

Labirynt przyciąga spacerowiczów i zatrzymuje na dłużej tych, którzy tam trafili. Pełni funkcję edukacyjną, zachęca do zabawy, ale i refleksji nad miastem i tym, co go tworzy.

PRZYKŁAD 2 – skwer przed kościołem św. Mikołaja w Elblągu

Stare Miasto Elbląg założono na prawie lubeckim w 1246¹¹. Pod koniec II wojny światowej średniowieczne miasto, w wy-

– a city zone dedicated to culture and designed on a revitalized area of a closed coalmine “Katowice.”⁶

Due to the large area of the plot (4ha) the building itself was located in the southern corner, which brings it closer to the historic city center. The plot was landscaped into a sequence of public spaces.⁷ One of the elements of the landscaping is a green labyrinth of c.a. 50 × 50 m. Its walls are created by trimming hornbeam. The maze replicates an extract from a plan of Katowice in 1926 in scale 1:20. The extract depicts the central part of the city with its four main public squares: Wolności, Andrzeja, Miarki and Rynek. The line where the railway is running through the city is marked in the depiction by symbolic train tracks fixed with mobile benches. Rawa river is shown in the form of a fountain.

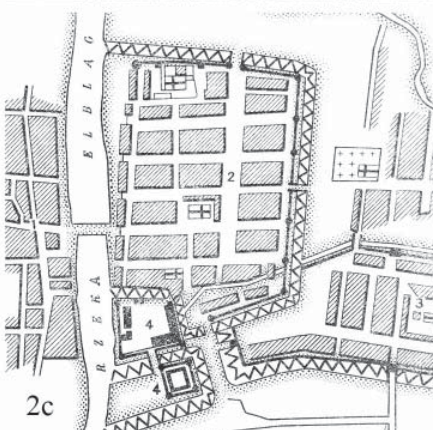
By the entrance to the labyrinth there is to be found a three-dimensional bronze tactile model and information board presenting names of the streets as well as a short history of Katowice.

The author of the design, Tomasz Konior, says the maze is “an contemporary urban planning allusion, effects of which can be seen from the terrace”.⁸ We can see this statement as a commentary to the critique⁹ towards the Strefa Kultury. Although many are pleased with the plan, the monofunctionality, weak urban links and lack of citygenic potential were criticised by some.¹⁰

The labyrinth attracts the visitors of Strefa Kultury and keeps them occupied. It serves an educational purpose, encourages playfulness but also contemplation of the city and the elements that create it.

EXAMPLE 2 – square in front of st. Mikołaj church, Elbląg

old Town Elbląg was granted a constitution under Lübeck law in 1246.¹¹ At the end of World War II the city was almost totally destroyed and lost most of its medieval heritage.

il. 2. Skwer przed kościołem św. Mikołaja w Elblągu. Zdjęcie z wieży kościelnej (il.2a). Fragment skweru wykorzystujący zgeometryzowany plan Starego Miasta Elbląg (il.2b) (fot. M. Motak). Fragment rekonstrukcji planu miasta z XV w. (il.2c) (rys. Z. Lewandowska źródło: Girszewski S., Elbląg przeszłość i teraźniejszość, Gdańsk 1978 il.5.)

Square in front of st. Mikołaj church, Picture taken from the church tower (il.2a). An extract of the square with the depiction of Old Town Elbląg (il.2b) (author. M. Motak). An extract of the reconstruction of the plan of Elbląg in 15th century (il.2c) (rys. Z. Lewandowska source: Girszewski S., Elbląg przeszłość i teraźniejszość, Gdańsk 1978 il.5.)

niku działań wojennych, zostało dotkliwie zniszczone i utraciło zdecydowaną większość substancji zabytkowej. Obszar Starego Miasta pozostawał niezabudowany aż do lat 80., kiedy ówczesny Wojewódzki Konserwator Zabytków Maria Lubocka-Hoffman zleciła badania archeologiczne, wykazały one zachowanie kompletnego trzynastowiecznego planu w poziomie fundamentów. Na potrzeby odbudowy wypracowano nową metodę odbudowy – „retrowersję”, która respektując historyczne uwarunkowania, nie reprodukuje dawnej zabudowy¹². Niektóre kwartały do tej pory nie zostały zabudowane. Jeden z nich sąsiaduje z katedrą św. Mikołaja¹³. MPZP przewiduje w tym miejscu zabudowę mieszkaniową, ale w związku z rewitalizacją przestrzeni jako placu miejskiego wprowadzono zapis zezwalający na czasowe zaniechanie inwestowania, z zaleceniem „wyeksponowania zarysu historycznych murów stanowiących siatkę podziału bloku na parcele w posadzce planu”¹⁴.

Skwer, zrealizowany w 2014 przez biuro Arkon Atelier, pełni, we wschodniej części, funkcję placu wejściowego do katedry; część położona bliżej reprezentacyjnego nadrzecznego bulwaru, ma charakter rekreacyjny. Zarys murów wyburzonych kamienic zaznaczony jest pasmami cegły klinkierowej. „Wnętrza” kamienic obsiane są trawą. Przestrzeń „zewnętrzna” pomiędzy budynkami wyłożona jest granitową kostką. W centralnej części skweru znajduje się fontanna.

Elementem fragmentu posadзки placu jest uproszczony średniowieczny plan Starego Miasta Elbląg¹⁵. Plan ma wielkość ok. 5 × 10 m, a jego skala to ok. 1: 90. Jest on wykonany z dwóch rodzajów szarej granitowej kostki: ciemnej – kwartały zabudowy i jasnej – ulice i woda. Na plan zostały naniesione elementy z polerowanego czerwonego granitu charakterystyczne dla gier planszowych: strzałki, pole „start” i pola które przedstawiają najważniejsze zabytki i atrakcje turystyczne Elbląga¹⁶.

W tym przykładzie odbiorca ma kontakt z historycznym obrysem budynków jednego z kwartałów miasta w skali 1:1, a jednocześnie może prześledzić pomniejszony plan średniowiecznego Starego Miasta, po czym doświadczyć skali i charakteru odbudowywanego miasta w rzeczywistości.

PRZYKŁAD 3 – Berlin 1:775 city of diversity w Berlinie

Pierwsza wzmianka o mieście Cölln, położonym na znajdującej się w centrum współczesnego Berlina wyspie *Spreeinsel*, pochodzi z 28 października 1237. Ze względu na brak wcześniejszych źródeł, datę tę uznaje się za powstanie Berlina¹⁷. Przed 2012 jubileusz stolicy Niemiec świętowano dwukrotnie w 1937 i 1987, obchody miały one znaczenie historyczne i pozostaną znakiem swoich czasów¹⁸.

W 2012 uczczono 775-lecie miasta. Wydarzenia koncentrowały się w obrębie nieistniejących średniowiecznych murów obronnych – w dzielnicy *Nikolaiviertel* i na *Spreeinsel*. Zorganizowano oznaczenia zatartych przez rozwój miasta i zniszczenia wojenne, śladów średniowiecza, oraz wystawę „Miasto różnorodności” *City of diversity*¹⁹. Kuratorem projektu był Joachim Baur – zajmujący się tematyką migracji i muzealnictwem²⁰. Wystawę, celebrującą zawite, wielokulturową historię miasta, zwiedzać można było od 25 sierpnia do 28 października 2012.

The oldest part of the Old Town remained unbuilt until the 1980s. At the beginning of the decade the then Voivodship Conservator of Monuments Maria Lubocka-Hoffman commissioned an archaeological research that has proved the existence of medieval fundaments. This find has enabled the recreation of a complete town plan of the 13th century. The reconstruction of the Old Town follows a method called “retroversion” that has been created for this case. It respects historic preconditions but does not recreate the non-existing buildings.¹²

Some of the quarters remain vacant until today. One of those adjoins the St. Mikołaj Cathedral.¹³ The local land management plan (MPZP) foresees a housing function in these lots, but it allows a temporary application of a public square function as part of a city renewal project. It recommends “an exhibit of the outline of historic walls, that divided the quarter into lots.”¹⁴

The Square was designed and built in 2014 by Arkon Atelier. The square functions partly as an entrance space in front of the church. The other part of it, connected to a representative boulevard by the river, has a recreational purpose. The outline of the walls is marked by brick used in the floor design. The “inner” parts of the non-existing tenement houses is a lawn. The “outside” between them is paved with granite cobbles. In the central part of the square there is a fountain. Part of the floor design is a simplified medieval plan of Old Town Elbląg¹⁵ of 5 × 10 m and scale of c.a. 1:90. The depiction is created of lighter (streets) and darker (quarters) gray granite cobble stones. The design resembles a board game. There are round fields showing the historic monuments of Elbląg and arrows (both made of red granite) marked on the historic map.¹⁶

In this example the visitor encounters the ground-floor plan of one of the quarters of the town in scale 1:1 and at the same time as a possibility to compare it to the plan of the whole mediaeval Old Town.

EXAMPLE 3 – Berlin 1:775 city of diversity, Berlin

The first mention of the town of Cölln (located on the Spreeinsel – the center of modern Berlin) comes from the 28th of October in 1237. This date is commonly regarded as the origin of Berlin.¹⁷ City’s jubilee was celebrated in 1937 and 1987. Both celebrations have a historic value and remain signs of their times.¹⁸

In 2012 the city celebrated its 775th anniversary. The events were organized within the non-existent medieval city walls – in the Nikolaiviertel district and on Spreeinsel. The traces of the 13th century town (which remain easily noticed due to II World War widespread destruction and subsequent reconstruction) were brought to life by various markings. Another open-air exhibition “City of diversity”¹⁹ was curated by Joachim Baur – a historian and migration and culture expert.²⁰ The exhibit took place from August 25th until October 28th.

3a

3b

3c

il. 3. Berlin 1:775. Widok na wystawę z góry (il. 3a) (źródło: <http://andberlin.com/2012/09/23/berlin-city-of-diversity-a-1775-scale-map-on-the-schlossplatz/> [dostęp: 05.2016]). Fragment wystawy widziany z poziomu człowieka, w tle Katedra Berlińska (il.3b) (źródło: <http://www.lisahankow.com/berlin-map.html>). Prace nad opracowaniem graficznym planu miasta w skali 1:775 (il.3c) (źródło: <http://www.spiegel.de/fotostrecke/berlin-plant-einen-begehbaren-stadtplan-zum-775-stadtjubilaeum-fotostrecke-84961.html> [dostęp: 05.2016])
Berlin 1:775. Bird eye view (il. 3a) (source: <http://andberlin.com/2012/09/23/berlin-city-of-diversity-a-1775-scale-map-on-the-schlossplatz/> [access: 05.2016]). An extract of the exhibition, Berlin Cathedral in the background (il.3b) (source: <http://www.lisahankow.com/berlin-map.html>). The geometrical interpretation of the plan of Berlin in 1:775 ratio in the making (il.3c) (source: <http://www.spiegel.de/fotostrecke/berlin-plant-einen-begehbaren-stadtplan-zum-775-stadtjubilaeum-fotostrecke-84961.html> [access: 05.2016])

Projekt zrealizowano na Placu Zamkowym *Schlossplatz*, w sąsiedztwie Katedry Berlińskiej. Lokalizacja jest nasycona historią. W tym miejscu stały nieistniejące dziś gmachy – siedziby władz kolejnych form państwa Niemieckiego. W 2013 rozpoczęto prace nad rekonstrukcją zamku, o nowej funkcji centrum kultury – *Humboldtforum*.

Fizyczny wymiar wystawy zaprojektowało biuro architektury krajobrazu Neumann Gusenburger Architekten. Na asfaltowym placu o wymiarach 50×50 m, za pomocą szablonów, namalowana została graficzna interpretacja planu współczesnego Berlina w skali 1: 775²¹. Uproszczony plan pokazuje tereny zbudowane (biały), zielone (zielony) i wodę (niebieski). Przeskalowane trzymetrowe szpilki oznaczały miejsca związane z berlińskimi imigrantami, których praca lub twórczość była ważna dla rozwoju miasta. Odwiedzający mogli prześledzić historie przyjezdnych mieszkańców: od pierwszych osadników po współczesnych młodych przedsiębiorców²². Prawdopodobnie ze względu na lokalizację wystawy odwiedzali ją głównie turyści. Nie trzeba jednak być berlińczykiem, żeby odnaleźć swoje miejsce na mapie Berlina i zdać sobie sprawę z własnego uczestnictwa w tworzeniu miasta i jego historii.

PRZYKŁAD 4 – dymaxion minigolf w Hamburgu

W 2013 w Hamburgu zorganizowano pokaz ogrodnictwa *Internationale Gartenschau IGS*. Międzynarodowe wystawy ogrodnicze odbywają się w Niemczech od 1865 roku. Tereny wystaw po ich zakończeniu przekształcane są w parki miejskie²³.

Organizatorom IGS 2013 zależało na stworzeniu szerokiej, darmowej oferty aktywnego spędzania czasu na wolnym powietrzu. Miejsca w którym granica pomiędzy parkiem a placem sportowym zostaje rozmyta²⁴. Na 100ha wystawy za-

The project was located in the Schlossplatz, in front of the Berlin Cathedral. The place used to be the head seat of subsequent forms of German State. The reconstruction of the palace as the house of cultural centre *Humboldtforum* began in 2013.

The exhibition site was designed by landscape architecture office Neumann Gusenburger Architekten. On the asphalt 50×50 m square a large scale walkable map of modern Berlin was painted in ratio 1:775.²¹ The simplified plan shows the built-up areas (white), greenery (green) and water (blue).

The three meter high poles pin-pointed some of the contributions of Berlin immigrants. The visitors could read brief biographies and narrative portraits of some of them – from early settlers to present-day young entrepreneurs. Migration and its history was thus manifested as an essential part of the city's history.²²

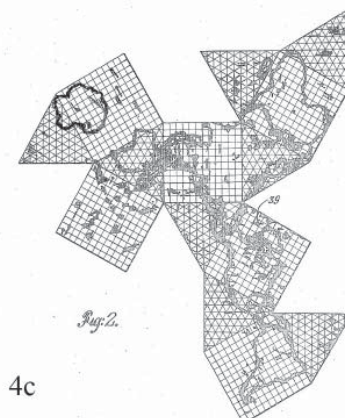
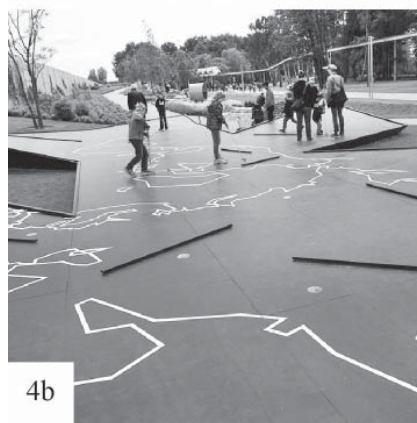
The location of the exhibition made it very popular among tourists. The exhibition made it clear – one doesn't have to be a Berliner to find their place in the map of the city and realize their own participation and role in creation of a city and its history.

EXAMPLE 4 – dymaxion mini golf, Hamburg

in 2013 Hamburg hosted an *Internationale Gartenschau IGS*. The international garden expositions are organized in Germany since 1865. The location of the fairs are later converted into city parks.²³

The IGS 2013 wanted to create a space with a wide variety of open-air activities, where the line between a sport areas and park becomes unclear.²⁴ On 100ha of the fair area 80 gardens were planned around seven thematic groups.

One of the groups was called "The World of Movement." Within it a visitor could find the garden designed by landscape architects of Topotek 1. The

il. 4. Dymaxion minigolf. Widok na całość pola gry (il.4a). Fragment pola do minigolfa, widok z poziomu gracza (il.4b) (fot. H. Joosten źródło: <http://www.topotek1.de/#/de/projects/chronological/178> [dostęp: 05.2016]). Mapa Fullera, Dymaxion map ilustracja z dokumentu patentowego fig:2. (źródło: <http://www.genekeyes.com/FULLER/CARTOGRAPHY.pdf> [dostęp: 05.2016]) Dymaxion minigolf. (il.4a). An extract of the project (il.4b) (author: H. Joosten source: <http://www.topotek1.de/#/de/projects/chronological/178> [dostęp: 05.2016]). Dymaxion map fig:2. in patent document (source: <http://www.genekeyes.com/FULLER/CARTOGRAPHY.pdf> [dostęp: 05.2016])

projektowano 80 ogrodów zorganizowanych wokół siedmiu kręgów tematycznych.

Jednym z kręgów był „Świat ruchu”, w nim znalazł się ogród zaprojektowany przez biuro architektury krajobrazu Topotek 1. Ogród tworzą dwa pola do gry: „wodnej piłki nożnej” i „Dymaxion minigolf”. Obydwa projekty składają się²⁵, ze zremiksowanych²⁶ elementów.

Minigolf korzysta z mapy, którą w 1946 opatentował amerykański architekt i wynalazca Richard Buckminster Fuller. Mapa Fullera języku angielskim nazywana jest *Dymaxion map*²⁷. Jest to kartograficzna projekcja kontynentów starająca się maksymalnie ograniczyć ich zniekształcenia. Może być ona prezentowana w formie trójwymiarowej, jako wielościan o 20 ścianach lub jako mapa. Drugim patentem, który był inspiracją do projektu jest minigolf, gra pod tą nazwą, została opatentowana przez szwajcarskiego architekta krajobrazu Pertera Bongni w 1954. Wymiary zewnętrzne pola gry Dymaxion minigolf to ok. 15 × 30 m. Mapę przedstawiono w skali ok. 1:400 000. Pole wykonane jest z lekkich betonowych płyt, które uniesione są nad trawnikiem. Gracz wbijając piłeczkę do kolejnych dołków porusza się po kontynentach, które w uproszczonej formie białego konturu namalowane są na powierzchni płyt. Dwa niezwykle wynalazki połączone w jeden projekt tworzą nową jakość, w której granica pomiędzy sportem, sztuką i parkiem zostaje zatarta. Zabieg intryguje, zaprasza i zachęca do gry, zabawy i rekreacji w parku.

Wnioski

Przedstawione przykłady pomimo rozbieżności lokalizacji, kontekstu, funkcji, powierzchni, materiałów, rodzaju wykorzystanego planu i jego skali posiadają wspólne mianowniki. Wszystkie projekty służą spędzaniu wolnego czasu i rekreacji na wolnym powietrzu. Są pretekstem i zachętą do aktywności

garden consists of two sport fields: “Aqua soccer” and “Dymaxion mini golf”. Both projects, according to the authors²⁵ are remixes²⁶ of existing elements and create a new quality.

The mini golf uses the map, which was patented in 1946 by Richard Buckminster Fuller and is known as Dymaxion map²⁷ The map is a projection of the continents onto the surface of an icosahedron, in a way that minimizes cartographic distortions. The map can be unfolded and flattened to two dimensions. Another patent that inspired the project was mini golf. Sport under this name was patented in 1954 by Swiss landscape designer Peter Bongini. The outer dimensions of the Dymaxion mini golf field are 15 × 30 m. The world map has scale 1:400 000. The folded triangles of the world map are constructed of reinforced, lightweight concrete stilts. The field is hovering over the lawn area. Continents and countries, which geometrical outlines are painted white on the dark background, are successively played and conquered.

Two interesting inventions combined in one create new quality. The boundary between park, art and landscape design become fluid. Visitor of the park are intrigued and invited and encouraged to participate in an outdoor activity.

Conclusion

The presented examples vary in their localization, urban context, function, area, materials and depicted plans, but share common denominators. All projects serve open-air recreation and leisure. They are a pretext and encouragement for outdoor activities. In the first three examples the activity is a walk around the designed area as well as the area of the city used in the depiction. In case of the Dymaxion – mini golf is a sport.

ZESTAWIENIE CECH PRZYKŁADÓW

	KONTEKST, MIASTO, ROK UKOŃCZENIA	FUNKCJE	MATERIAŁY	CO PRZED- STAWIA MAPA?	UŻYTKOWICY	CEL
LABIRYNT NOSPR	Strefa Kultury, Katowice, 2014	ogród, labi- rynt	przycinane graby	fragment Planu Wiel- kich Katowic 1926	Odwiedzający strefę kultury	-atrakcyjna aranżacja przestrzeni - edukacja historyczna - możliwość skonfron- towania historycznej i aktualnej urbanistyki Katowic
SKWER PRZED KATEDRĄ ŚW. MI- KOŁAJA	Stare Miasto Elbląg, Elbląg, 2014	skwer, plac miejski	cegła klinkie- rowa, kostka granitowa	Uproszczony plan Starego Miasta Elbląg	mieszkańcy, turyści	- pokazanie historycz- nego wyglądu miasta - zachęcenie do pozna- nia historii miejsca - zachęcenie do zwie- dzenia zabytków - pole do gry
BERLIN 1:775	Spreeinsel Hamburg, 2012	wystawa	asfaltowy plac, farba	aktualny plan Berlina	użytkownicy parku	- edukacja historyczna - upamiętnienie struk- tury społecznej miasta - zachęcenie do reflek- sji nad uczestnictwem społeczeństwa w pro- cesie tworzenia obrazu miasta
DYMAXION GOLF	IGS 2013, Berlin, 2013	plac zabaw, pole do mini- golfa	plyty betonowe, farba	mapa Fullera – Dymaxion map	przechodnie, turyści	- zachęcenie do ruchu na świeżym powietrzu - zainteresowanie aktywnością fizyczną w parku

CHARACTERISTICS OF THE EXAMPLES

	CONTEXT, CITY, YEAR OF COMPLETION	FUNCTIONS	MATERIALS	WHAT IS DE- PICTED	USERS	PURPOSE
LABYRINTH NOSPR	Strefa Kultury, Katowice, 2014	garden, labyrinth	trimmed horn- beam	extract of plan of Kato- wice 1926	Visitors of Strefa Kultury	-interesting space ar- rangement - historical education - contemplation of the modern urban planning
SQUARE IN FRONT OF ST. MIKOŁAJ CHURCH	Old Town Elbląg, Elbląg, 2014	square, Public space	brick, ganite collbe stones	Simplified plan of Old Town Elbląg	residents, tourists	- display of historical city plan - display of history of the place - display of local mo- numents - form of a board game
BERLIN 1:775	Spreeinsel Hamburg, 2012	exhibit	asphalt, paints	current plan of Berlin	park visitors	- historical education - commemoration of social structure of the city
DYMAXION GOLF	IGS 2013, Berlin, 2013	playground, sport field	concrete stilts, paint	Dymaxion map	Passers-by tourists	- open-air recreation - phisical activity in the park

ruchowej. W pierwszych trzech przykładach jest to spacer: zarówno po projektowanej przestrzeni, jak i tej przedstawio-
nej na odwzorowaniu, minigolf jest sportem.

Przykłady spełniają założenia definicji rekreacji przedstawio-
nej we wstępie – rozwijają osobowość i poszerzają horyzon-
ty. Zachęcają do zwrócenia uwagi na otoczenie i środowisko
w którym żyjemy.

Realizacje zostały zaprojektowane tak, że są atrakcyjne dla
szerokiego grona odbiorców o różnych oczekiwaniach – dla
mieszkańców danego miasta, jak i turystów.

All projects meet the definition of recreation that
was quoted in the introduction – they serve per-
sonal development and are broadening the hori-
zons of the viewer. Visitors are encouraged to pay
attention to the surroundings and the environment
we live in.

The examples were designed to be interesting for
a broad group of potential users who may have vari-
ous expectations – both local residents and tourists.
In the selected public spaces, more than in those,
which are not using geographical floors, both

W wybranych przykładach, bardziej niż w przestrzeniach publicznych nie wykorzystujących rysunku planu, istotny jest kontekst, zarówno urbanistyczny, jak i historyczny. Do obydwu projekty, poprzez odwzorowanie mapy, odwołują się w bezpośredni sposób. W Przypadku Labiryntu NOSPR jest to historia miasta i jego planowania, skweru w Elblągu – średniowieczne Stare Miasto i jego odbudowa, wystawy Berlin 1:775 – miasto i jego struktura społeczna, a Dymaxion minigolfa – innowacyjność rozwiązań parkowych i kartograficznych.

Wszystkie projekty dają użytkownikowi możliwość wglądu w najtrwalszy element miasta, czy nawet świata – jego plan i przedstawienie kartograficzne. Jest to szansa na skonfrontowanie przeszłości z przyszłością oraz odnalezienie się w teraźniejszości pod względem fizycznym, stając na mapie, ale również refleksji na poziomie metafizycznym.

We wszystkich przykładach zastosowanie rysunku planu, ma też wymiar pragmatyczny – jest to zabieg projektowy, którego celem jest zainteresowanie odbiorcy, przyciągnięcie przechodnia i zatrzymanie w przestrzeni publicznej. W tym przypadku rysunek planu pełni funkcję atraktora. W dobie daleko posuniętej informatyzacji korzystanie z map (w ich zdigitalizowanych formach) wydaje się być bardziej powszechne niż kiedykolwiek, mimo to, wielkoskalowa mapa nadal robi wrażenie, budzi zainteresowanie i chęć odnalezienia się na niej. Fizyczny kontakt z rysunkiem planu i odnalezienie się tu i teraz stanowi punkt wyjścia do rekreacji ruchowej i intelektualnej w przestrzeni publicznej miasta.

PRZYPISY

- ¹ P. Nowogórski, *Topografia Jerozolimy wczesnochrześcijańskiej według Mapy z Madaby*. Saeculum Christianum : pismo historyczne, T.6, 1/1999, s. 5–17.
- ² Przykładem mogą być marmurowe mapy półkul ziemskich z połowy XVIII w. w posadzce Pałacu Królewskiego w Amsterdamie
- ³ W. Kopaliński, *Podręczny słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1996 s. 217.
- ⁴ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rekreacja;3966939.html> [dostęp: 04.2016]
- ⁵ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Katowice na lata 2007–2013 s. 54 źródło: <http://bip.um.katowice.pl/dokumenty/2007/11/21/5-17-324-07-z.pdf> [dostęp: 05.2016]
- ⁶ M. Chmielewska, *Kopalnie Węgla Kamiennego w Katowicach [w:] Dzieje górnictwa – element europejskiego dziedzictwa kultury*, pod red. P.P. Zagórzona i M. Madziara, Wrocław 2010. <http://www.gwarkowie.pl/pliki/dzieje-gornictwa-664.pdf> [dostęp: 05.2016]
- ⁷ opis projektu na stronie biura: <http://www.koniorstudio.pl/projekty/155-ogrody-nospr-katowice.html> [dostęp: 04.2016]
- ⁸ wypowiedź T. Koniora w wywiadzie z M. Tomczak *Synergia wrażeń. Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia*, Architektura & Biznes, 02/2015 [271] s.47.
- ⁹ G. Piątek, J. Trybuś, *Lukier i mięso. Wokół architektury w Polsce po 1989 roku. Rozmawia Marcin Kwietowicz*, Warszawa 2015, wydanie II rozszerzone s. 317–329.
- ¹⁰ Strefa Kultury w 2015 otrzymała nominację w plebiscycie „Betonowa Kostka”, wylaniającym najgorsze realizacje w przestrzeni publicznej Górnego Śląska <http://stowarzyszeniomiejasto.pl/2015/03/15/betonowa-kostka-2015-nominacje/> [dostęp: 04.2016]
- ¹¹ Girszewski S., *Elbląg przeszłość i teraźniejszość*, Gdańsk 1978.
- ¹² M. Lubocka-Hoffmann, *Retrowersja Starego Miasta w Elblągu [w:] Odbudowa miast historycznych : dokonania przeszłości, potrzeby i możliwości współczesne, wyzwania przyszłości*, pod red. M. Lubockiej-Hoffmann, Elbląg 1998, s. 148–154.
- ¹³ <http://www.elblag.net/artykuly/urzed-ochrony-zabytkow-odrzuca-dwie-koncepcje-skwe,9886.htm> [dostęp: 05.2016]
- ¹⁴ <http://www.planowanie.umelblag.pl/files/plany/70.pdf> [dostęp: 05.2016]
- ¹⁵ <http://www.arkonatelier.pl/architektura/architektura-uzytecznosc-publicnej/elblag-plac-katedralny-i-wieza-katedry-sw-mikolaja/> [dostęp: 05.2016]
- ¹⁶ <http://www.elblag.net/artykuly/urzed-ochrony-zabytkow-odrzuca-dwie-koncepcje-skwe,9886.htm> [dostęp: 05.2016]
- ¹⁷ H.G. Gengler, *Regesten und Urkunden zur Verfassungs- und Rechtsgeschichte der deutschen Städte im Mittelalter*, Erlangen 1863, s. 181–196. <https://books.google.de/books?id=NdkcAAAAIAAJ&pg=PA181#v=onepage&q&f=false> [dostęp: 05.2016]

urban and historical context play an important role. In case of NOSPR Labyrinth – the history of the city and its urban planning, square in Elbląg – medieval town and its reconstruction; Berlin 1:775 the city and its social structure; Dymaxion mini golf it is innovation in recreation and cartography.

All the examples give the user a possibility of an insight into the most durable element of the city or even the world – its plan or map. The action gives an opportunity for confronting the past and future. The visitor may rediscover their own place in the surrounding environment, both in the physical sense, (by standing on the walkable map), but also in the metaphysical one.

The last similarity may be the pragmatic design measure, which aims towards attracting the user. In this case the plan depiction functions as a attractor. Although the times of advanced implementation of IT solutions using (digitized) maps seems to be more common than ever in the history, large scale maps are impressing and awake the interest and desire to find oneself on it. Touching the depiction of the plan and finding oneself here and now is a starting point for physical and intellectual recreation in the public space of the city.

ENDNOTES

- ¹ P. Nowogórski, *Topografia Jerozolimy wczesnochrześcijańskiej według Mapy z Madaby*. Saeculum Christianum : pismo historyczne, T.6, 1/1999, p. 5-17.
- ² an example are hemisphere maps pictured on the marble floor in the central hall of Royal Palace of Amsterdam from 18th century
- ³ W. Kopaliński, *Podręczny słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1996 p. 217.
- ⁴ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rekreacja;3966939.html> [access: 04.2016]
- ⁵ Local land management plan 2007 – 2013 p. 54 source: <http://bip.um.katowice.pl/dokumenty/2007/11/21/5-17-324-07-z.pdf> [access: 05.2016]
- ⁶ M. Chmielewska, *Kopalnie Węgla Kamiennego w Katowicach [w:] Dzieje górnictwa – element europejskiego dziedzictwa kultury*, pod red. P.P. Zagórzona i M. Madziara, Wrocław 2010. <http://www.gwarkowie.pl/pliki/dzieje-gornictwa-664.pdf> [access: 05.2016]
- ⁷ description on the designers website: <http://www.koniorstudio.pl/projekty/155-ogrody-nospr-katowice.html> [access: 04.2016]
- ⁸ interview with T. Koniora by M. Tomczak *Synergia wrażeń. Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia*, Architektura & Biznes, 02/2015 [271] p.47.
- ⁹ G. Piątek, J. Trybuś, *Lukier i mięso. Wokół architektury w Polsce po 1989 roku. Rozmawia Marcin Kwietowicz*, Warszawa 2015, wydanie II rozszerzone p. 317-329.
- ¹⁰ Strefa Kultury in 2015 was nominated for "Betonowa Kostka", and "award" for the worst public space in Upper Silesia <http://stowarzyszeniomiejasto.pl/2015/03/15/betonowa-kostka-2015-nominacje/> [access: 04.2016]
- ¹¹ Girszewski S., *Elbląg przeszłość i teraźniejszość*, Gdańsk 1978.
- ¹² M. Lubocka-Hoffmann, *Retrowersja Starego Miasta w Elblągu [w:] Odbudowa miast historycznych : dokonania przeszłości, potrzeby i możliwości współczesne, wyzwania przyszłości*, pod red. M. Lubockiej-Hoffmann, Elbląg 1998, s. 148-154.
- ¹³ <http://www.elblag.net/artykuly/urzed-ochrony-zabytkow-odrzuca-dwie-koncepcje-skwe,9886.htm> [access: 05.2016]
- ¹⁴ <http://www.planowanie.umelblag.pl/files/plany/70.pdf> [access: 05.2016]
- ¹⁵ <http://www.arkonatelier.pl/architektura/architektura-uzytecznosc-publicnej/elblag-plac-katedralny-i-wieza-katedry-sw-mikolaja/> [access: 05.2016]
- ¹⁶ <http://www.elblag.net/artykuly/urzed-ochrony-zabytkow-odrzuca-dwie-koncepcje-skwe,9886.htm> [access: 05.2016]

¹⁸ K. Thijs, *Party, Pomp und Propaganda Die Berliner Stadtjubiläen 1937 und 1987*, Berlin, 2012.

¹⁹ <http://www.berlin.de/775/en/city-of-diversity/> [dostęp: 05.2016]

²⁰ J. Baur, *Die Musealisierung der Migration, Einwanderungsmuseen und die Inszenierung der multikulturellen Nation*, Berlin, 2009.

²¹ <http://www.die-exponauten.com/projekte/ausstellungen/stadt-der-vielfalt.html> [dostęp: 05.2016]

²² <http://www.dw.com/pl/berli%C5%84czyk-to-w%C5%82a%C5%9Bciwie-przyjezdny/a-16194611> [dostęp: 05.2016]

²³ A.M. Biedermann, *Wielkie projekty kulturalne jako narzędzia rozwoju współczesnych miast*, 2014 rozprawa doktorska, wykonana na Politechnice Poznańskiej, maszynopis, promotor: Januchta-Szostak A. s. 39-41.

²⁴ http://www.dosb.de/de/sportentwicklung/sportentwicklungs-news/detail/news/dosb_und_igs_2013_vereinbaren_kooperation_im_parksport/ [dostęp: 05.2016]

²⁵ <http://www.topotek1.de/#/en/projects/chronological/178> [dostęp: 05.2016]

²⁶ Remiks rozumiany jest tu jako nowa wersja dzieła kultury powstała poprzez skopiowanie, przetworzenie i ponowne zestawienie elementów powstałego wcześniej dzieła

²⁷ skan patentu: <http://www.genekeyes.com/FULLER/CARTOGRAPHY.pdf> [dostęp: 05.2016]

LITERATURA

Lenartowicz J.K., *Architektura na polach bitew Typologia*, [w:] Czasopismo techniczne Architektura, 9-A, 2014 s. 95-149.

Lubocka – Hoffmann M., *Retrowersja Starego Miasta w Elblągu* [w:] *Odbudowa miast historycznych : dokonania przeszłości, potrzeby i możliwości współczesne, wyzwania przyszłości*, red. M. Lubockia-Hoffmann, Elbląg 1998 s. 148-154.

Motak M. *Współczesne działania na rzecz prezentacji utraconego dziedzictwa urbanistycznego w przestrzeni publicznej miasta, na przykładzie Krakowa w latach 1985–2015* [w:] Czasopismo techniczne Architektura, 6-A, 2014, s. 121–140.

Piątek G., Trybuś J., *Lukier i mięso. Wokół architektury w Polsce po 1989 roku. Rozmawia Marcin Kwietowicz*, Warszawa 2015, wydanie II rozszerzone.

Tomczak M. *Synergia wrażeń. Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia*, Architektura & Biznes, 02/2015 [271] s.44-47.

MPZP Stare Miasto <http://www.planowanie.umelblag.pl/?q=node/23> [dostęp: 05.2016]

<http://www.koniorstudio.pl/projekty/155-ogrody-nospr-katowice.html> [dostęp: 05.2016]

<http://www.arkonatelier.pl/architektura/architektura-uzytecznosci-publicznej/elblag-plac-katedralny-i-wieza-katedry-sw-mikolaja/> [dostęp: 05.2016]

<http://www.topotek1.de/#/de/projects/chronological/178> [dostęp: 05.2016]

¹⁶ H.G Gengler., *Regesten und Urkunden zur Verfassungs- und Rechtsgeschichte der deutschen Städte im Mittelalter*, Erlangen 1863, s. 181–196. <https://books.google.de/books?id=NdkcAAAAMAAJ&pg=PA181#v=onepage&q&f=false> [dostęp: 05.2016]

¹⁷ K. Thijs, *Party, Pomp und Propaganda Die Berliner Stadtjubiläen 1937 und 1987*, Berlin, 2012.

¹⁸ <http://www.berlin.de/775/en/city-of-diversity/> [access: 05.2016]

¹⁹ J. Baur, *Die Musealisierung der Migration, Einwanderungsmuseen und die Inszenierung der multikulturellen Nation*, Berlin, 2009.

²⁰ <http://www.die-exponauten.com/projekte/ausstellungen/stadt-der-vielfalt.html> [access: 05.2016]

²¹ <http://www.dw.com/pl/berli%C5%84czyk-to-w%C5%82a%C5%9Bciwie-przyjezdny/a-16194611> [access: 05.2016]

²² Biedermann A.M. *Wielkie projekty kulturalne jako narzędzia rozwoju współczesnych miast*, 2014 rozprawa doktorska, wykonana na Politechnice Poznańskiej, maszynopis, promotor: Januchta-Szostak A. p. 39-41.

²³ http://www.dosb.de/de/sportentwicklung/sportentwicklungs-news/detail/news/dosb_und_igs_2013_vereinbaren_kooperation_im_parksport/ [access: 05.2016]

²⁴ <http://www.topotek1.de/#/en/projects/chronological/178> [access: 05.2016]

²⁵ a remix is here understood as a piece of artwork that been created by coping, transforming and combining existing elements

²⁶ scan of the patent: <http://www.genekeyes.com/FULLER/CARTOGRAPHY.pdf> [access: 05.2016]

BIBLIOGRAPHY

Lenartowicz J.K., *Architektura na polach bitew Typologia*, [in:] Czasopismo techniczne Architektura, 9-A, 2014 p. 95-149.

Lubocka – Hoffmann M., *Retrowersja Starego Miasta w Elblągu* [in:] *Odbudowa miast historycznych : dokonania przeszłości, potrzeby i możliwości współczesne, wyzwania przyszłości*, ed. M. Lubockia-Hoffmann, Elbląg 1998 p. 148-154.

Motak M. *Współczesne działania na rzecz prezentacji utraconego dziedzictwa urbanistycznego w przestrzeni publicznej miasta, na przykładzie Krakowa w latach 1985–2015* [in:] Czasopismo techniczne Architektura, 6-A, 2014 p. 121-140.

MPZP Stare Miasto <http://www.planowanie.umelblag.pl/?q=node/23> [access: 05.2016]

Piątek G., Trybuś J., *Lukier i mięso. Wokół architektury w Polsce po 1989 roku. Rozmawia Marcin Kwietowicz*, Warszawa 2015, wydanie II rozszerzone.

Tomczak M. *Synergia wrażeń. Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia*, Architektura & Biznes, 02/2015 [271] p.44-47.

<http://www.koniorstudio.pl/projekty/155-ogrody-nospr-katowice.html> [access: 05.2016]

<http://www.arkonatelier.pl/architektura/architektura-uzytecznosci-publicznej/elblag-plac-katedralny-i-wieza-katedry-sw-mikolaja/> [access: 05.2016]

<http://www.topotek1.de/#/de/projects/chronological/178> [access: 05.2016]